

Nawiązując do tradycji wtorkowych seminariów
Zakładu Archeologii Śródziemnomorskiej PAN,
kontynuowanej przez Instytut Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych PAN
i wychodząc naprzeciw potrzebie spotkań tematycznych,
Instytut Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych
zorganizował konferencję naukową poświęconą badaniom ceramologicznym.

 IKŚiO Instytut Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych
PAN Polskiej Akademii Nauk

Konferencja Naukowa

CERAMIKA CYPRYJSKA I CERAMIKA NA CYPRZE FAKTY I HIPOTEZY

16 kwietnia 2019

Fot. M. Jawornicki

Warszawa, ul. Nowy Świat 72
Pałac Staszica, sala 006
początek godz. 10.00

Celem konferencji była prezentacja badań prowadzonych na stanowiskach archeologicznych i w laboratoriach, wymiana doświadczeń i zaproszenie do dyskusji dotyczącej zarówno produkcji ceramiki na Cyprze, jak i obecnych na wyspie wyrobów z innych ośrodków, a także roli ceramiki jako narzędzia datowania i jej wartości kulturoznawczej w okresach hellenistycznym i rzymskim.

CERAMIKA CYPRYJSKA I CERAMIKA NA CYPRZE FAKTY I HIPOTEZY

Warszawa, 16.04.2019

Program Konferencji

10.00-10.10 Otwarcie obrad, Barbara Lichocka

Cypr, Nea Pafos 1 – Rezydencje

Prowadzenie Barbara Lichocka

10.10-10.30 Jolanta Młynarczyk, *Najwcześniejsze konteksty ceramiczne z Nea Pafos - Maloutena: IV do początków III w. p.n.e.*

10.30-10.50 Ewdoksia Papuci-Władyka, *Uwagi na temat piecyków hellenistycznych z Pafos (materiał z Malouteny 1965-1998)*

10.50-11.10 Henryk Meyza, *Ceramika z „Willi Tezeusza” – przegląd*

11.10-11.20 Przerwa

Cypr, Nea Pafos 2 - Rezydencje i Agora

Prowadzenie Jolanta Młynarczyk

11.20-11.40 Ewdoksia Papuci-Władyka, *Badania nad ceramiką hellenistyczną i rzymską z Agory pafijskiej - wstępne wnioski z kilku lat badań Uniwersytetu Jagiellońskiego*

11.40-12.00 Krzysztof Domżański, Monika Więch, *Pergamońskie i fokajskie naczynia terra sigillata z „Willi Tezeusza” i „Domu Aiona” w Nea Pafos. Aspekt ceramologiczny i osadniczy*

12.00-12.20 Dobiesława Bagińska, *Amfory z okresu rzymskiego odkryte w Nea Pafos*

12.20-12.40 Marta Bajtler, *Adriatyckie amfory w Nea Pafos? Pierwszy sezon badań nad materiałem ceramicznym*

12.40-13.10 Przerwa

Cypryjski eksport – Egipt

Prowadzenie Ewdoksia Papuci-Władyka

- 13.10-13.30 Grażyna Bąkowska-Czerner, Rafał Czerner, *Motyw muszli w Marina el-Alamein*
- 13.30-13.50 Krzysztof Jakubiak, *Cypryjska sigillata w domach mieszkalnych w Marina el-Alamein, status bogactwa czy zwyczajny los przedmiotów*
- 13.50-14.10 Teodozja I. Rzeuska, Anna Drzymuchowska, *Cypr i nie tylko - ceramika importowana z bazyliki w Marei (Egipt)*
- 14.10-14.20 Przerwa

Badania archeometryczne

Prowadzenie Henryk Meyza

- 14.20- 14.40 Małgorzata Kajzer, Edyta Marzec, *Najnowsze wyniki badań makroskopowych i archeometrycznych nad lampkami oliwnymi z Nea Pafos*
- 14.40-15.00 Kamila Nocoń, Edyta Marzec, *Ceramika kuchenna okresu hellenistycznego i rzymskiego z Agory w Nea Pafos w świetle najnowszych ustaleń*
- 15.00-15.20 Monika Więch, Edyta Marzec, *Wstępne badania makroskopowe i petrograficzne ceramiki do gotowania z wykopalisk Polskiej Misji Archeologicznej Uniwersytetu Warszawskiego w Nea Pafos*
- 15.20-15.40 Dobiesława Bagińska, *Prezentacja próbek amfor z Nea Pafos*
- 15.40-16.00 Podsumowanie i zakończenie obrad, Henryk Meyza i Barbara Lichocka

CERAMIKA CYPRYJSKA I CERAMIKA NA CYPRZE FAKTY I HIPOTEZY

Warszawa, 16.04.2019

Streszczenia wystąpień

Dr DOBIEŚŁAWA BAGIŃSKA, Muzeum Archeologiczne, Poznań

Amfory z okresu rzymskiego odkryte w Nea Pafos

Referat na temat amfor rzymskich odkrytych przez misję polską w Nea Pafos na Cyprze, prezentuje zagadnienia związane z typologią odkrytych amfor, datowaniem poszczególnych amfor, miejscem ich produkcji oraz kierunków wymiany handlowej. Odkryty materiał ceramiczny dostarcza również wiele przykładów amfor produkowanych w okresie rzymskim, lokalnie na Cyprze.

Mgr MARTA BAJTLER, Instytut Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych, Polska Akademia Nauk,
Warszawa

Adriatyckie amfory w Nea Pafos? Pierwszy sezon badań nad materiałem ceramicznym

Adriatyckie amfory i korki, które je zamykały produkowane były w centrach ceramicznych położonych na zachodnim wybrzeżu Adriatyku. Znaleźiska na obydwu wybrzeżach basenu liczone są w tysiącach egzemplarzy. Kilka charakterystycznych typów amfor, które zamykane były ceramicznym dyskiem, zostało znalezionych także podczas prac wykopaliskowych w Kato Pafos. Typy Lamboglia 2 oraz Dressel 6A używano jako amfory na wino. Typ Dressel 6B przeznaczony był na oliwę istrijską. W 2018 roku w czasie pierwszego sezonu studyjnego zarejestrowano 79 fragmentarycznie zachowanych zabytków, w tym 6 korków i ok. 30 amfor.

Dr GRAŻYNA BĄKOWSKA-CZERNER, Katedra Porównawczych Studiów Cywilizacji, Wydział Filozoficzny,
Uniwersytet Jagielloński, Kraków

Prof. dr hab. Inż. arch. RAFAŁ CZERNER, Wydział Architektury, Katedra Historii Architektury, Sztuki i
Techniki, Politechnika Wrocławska, Wrocław

Motyw muszli w Marina el-Alamein

Na terenie stanowiska archeologicznego Marina el-Alamein pojawiają się zabytki charakterystyczne dla kultury Cypru. Do najliczniejszych należy ceramika. Jej popularność potwierdzają często spotykane imitacje naczyń cypryjskich. Na wielu zabytkach występują motywy związane z postacią Afrodyty, jednym z powtarzających się jest muszla. Zdobna ona drobne zabytki, przede wszystkim lampki. Pojawia się także na elementach architektonicznych – w zwieńczeniach nisz o kultowym przeznaczeniu, lokalizowanych w głównych recepcyjnych salach domów.

Dr KRZYSZTOF DOMŻALSKI, Ośrodek Interdyscyplinarnych Badań Archeologicznych, Kultura starożytnej Grecji i Rzymu, Instytut Archeologii i Etnologii, Polska Akademia Nauk, Warszawa

Mgr MONIKA WIĘCH, Instytut Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych, Polska Akademia Nauk, Warszawa

Pergamońskie i fokajskie naczynia terra sigillata z „Willi Tezeusza” i „Domu Aiona” w Nea Pafos.

Aspekt ceramologiczny i osadniczy

Prezentacja dotyczy analizy wczesno- i późnorzymskich naczyń terra sigillata, importowanych z północno-wschodniej części basenu Morza Egejskiego (Pergamon, Fokaja i okolice), znalezionych podczas wieloletnich wykopaliś w „Willi Tezeusza” i „Domu Aiona” w Nea Pafos. Przedstawiona zostanie zarówno charakterystyka zabytków (Eastern Sigillata C oraz Late Roman C/Phocean Red Slip Ware), jak też ich znaczenie dla ustalenia chronologii osadnictwa w badanej części miasta. Import stołowej ceramiki egejskiej był marginalny wobec dominacji na Cyprze naczyń lewantyńskich, stąd niewielka ilość znalezisk, zwłaszcza wczesnorzymskich. Liczba zabytków późnoantycznych jest większa, lecz są to jedynie naczynia czwarto- i piątwieczne, co stanowi istotną wskazówkę, świadczącą o schyłku zasiedlenia rejonu Maloutena pod koniec V w.

Dr hab. KRZYSZTOF JAKUBIAK, Instytut Archeologii, Uniwersytet Warszawski, Warszawa

Cypryjska sigillata w domach mieszkalnych w Marina el-Alamein, status bogactwa, czy zwyczajny los przedmiotów?

Występowanie ceramiki importowanej z Cypru w kontekstach domowych w Marina el-Alamein zdecydowanie nie jest czymś wyjątkowym. Trzeba zatem zadać sobie pytanie, czy wyroby ceramiczne importowane z Cypru odgrywały szczególną rolę w codziennym życiu mieszkańców Mariny, czy też były powszechnie dostępnym produktem, jaki w dużych ilościach mógł być przedmiotem handlu we wschodniej części basenu Morza Śródziemnego. Innymi słowy, czy możemy stwierdzić, że wyroby cypryjskie mogły świadczyć o statusie mieszkańców, czy też były dobrem powszechnie dostępnym i świadczyły jedynie o zamożności mieszkańców miasta.

Mgr MAŁGORZATA KAJZER, Instytut Archeologii, Uniwersytet Jagielloński, Kraków

Dr EDYTA MARZEC, Fitch Laboratory, British School at Athens, Ateny

Najnowsze wyniki badań makroskopowych i archeometrycznych nad lampkami oliwnymi z Nea Pafos

Celem wystąpienia jest zaprezentowanie i omówienie wyników badań nad hellenistycznymi i wczesnorzymskimi lampkami oliwnymi z Agory w Nea Pafos na Cyprze. Założeniem badań było zdefiniowanie różnych grup produkcyjnych lampek i sprawdzenie ich proveniencji.

Lampki podzielone zostały na tzw. grupy makroskopowe, uwzględniające chronologię, zróżnicowanie technologiczne i typologiczne oraz cechy masy ceramicznej, z jakiej wykonane zostały poszczególne lampki. Następnie, 64 próbki, reprezentujące 13 grup makroskopowych, zostały poddane analizie archeometrycznej metodą fluorescencji rentgenowskiej z dyspersją fali (WD-XRF) w Fitch Laboratory w British School w Atenach. Rezultaty potwierdzają obecność lokalnie produkowanych i importowanych lampek oraz umożliwiają wskazanie potencjalnych miejsc produkcji. Projekt finansowany jest ze środków grantu NCN PRELUDIUM 10 nr 2015/19/N/HS3/01810.

Dr HENRYK MEYZA, Instytut Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych, Polska Akademia Nauk,
Warszawa

Ceramika z „Willi Tezeusza” – przegląd

W trakcie ponad 60 lat badań na stanowisku Maloutena w Kato Pafos odkryto trzy budowle, z których głównym obiektem jest wielki pałac znany jako „Willa Tezeusza”. Warstwy przykrywające go na znacznej części były małej miąższości, a obszar był użytkowany rolniczo przed utworzeniem tu Parku Archeologicznego, toteż wiele z ceramiki pozyskanej z tych warstw należy traktować jako znaleziska powierzchniowe. Powyżej podłóg „Willi” tylko znaleziska z południowego skrzydła, badanego w latach 60tych i początku 70tych pochodzą z dobrze określonych kontekstów. Badania w warstwach poprzedzających końcowe fazy użytkowania obiektu przyniosły wartościowe zespoły ceramiki, lecz obniżenie poziomu podłóg „Willi” w stosunku do wcześniejszej budowli w południowej części południowego skrzydła spowodowało usunięcie warstw bezpośrednio poprzedzających budowę pałacu. W konsekwencji, choć prezentowana ceramika stanowi bardzo bogaty pod względem typologicznym zbiór, tylko jego część wnosi informacje o chronologii i funkcji pomieszczeń.

Prof. dr hab. JOLANTA MŁYNARCZYK, Instytut Archeologii, Uniwersytet Warszawski, Warszawa

Najwcześniejsze konteksty ceramiczne z Nea Pafos-Maloutena: IV do początków III w. p.n.e.

W czasie wykopalisk UW prowadzonych na terenie zespołu budowli rzymskich i późnorzymskich na stanowisku Maloutena w Nea Pafos odkryto szereg fragmentów ceramiki z V i IV w. p.n.e. Należały one do naczyń zarówno importowanych z Grecji, jak i do lokalnej cypryjskiej produkcji. Obok fragmentów naczyń znalezionych w kontekstach wtórnych, chronologicznie niejednorodnych, najbardziej wartościowe znaleziska to grupy ceramiki z IV w. p.n.e. związane z najstarszymi warstwami osadniczymi na terenie późniejszych tzw. Willi Tezeusza i Domu Hellenistycznego.

Mgr KAMILA NOCOŃ, Zakład Archeologii Klasycznej, Instytut Archeologii, Uniwersytet Jagielloński,
Kraków

Dr EDYTA MARZEC, Fitch Laboratory, British School at Athens, Ateny

Ceramika kuchenna okresu hellenistycznego i rzymskiego z Agory w Nea Pafos w świetle najnowszych ustaleń

Celem wystąpienia jest zaprezentowanie aktualnych ustaleń dotyczących studiów nad ceramiką kuchenną pochodzącą z wykopalisk prowadzonych przez Zakład Archeologii Klasycznej na Agorze w Nea Pafos. Studia te, realizowane są w ramach grantu MAESTRO (NCN 2014/14/A/HS3/00283), którego kierownikiem jest prof. dr hab. E. Papuci-Władyka. Rozważania zostaną skoncentrowane przede wszystkim na krótkiej charakterystyce grup makroskopowych ceramiki kuchennej występującej na stanowisku, ich chronologii oraz najważniejszych form. Dodatkowo zostaną zarysowane ustalenia analiz archeometrycznych.

Prof. dr hab. EWDOKSIA PAPUCI-WŁADYKA, Instytut Archeologii, Uniwersytet Jagielloński, Kraków

Uwagi na temat piecyków hellenistycznych z Pafos (materiał z Malouteny 1965-1998)

Piecyki służące do ogrzewania pomieszczeń i gotowania były bardzo rozpowszechnione w świecie śródziemnomorskim w II i I w. p.n.e. Zostaną ukazane fragmenty z warszawskich wykopalisk na Maloutenie opracowywane przez autorkę (lata 1965-1998) w kontekście znalezisk z innych miejsc w Pafos oraz z Cypru. Podstawowym kryterium ich podziału na grupy jest wyrób (ang. fabric).

Prof. dr hab. EWDOKSIA PAPUCI-WŁADYKA, Instytut Archeologii, Uniwersytet Jagielloński, Kraków

Badania nad ceramiką hellenistyczną i rzymską z Agory pafijskiej - wstępne wnioski z kilku lat badań Uniwersytetu Jagiellońskiego

W ramach badań prowadzonych na Agorze w Pafos przez zespół „Paphos Agora Project (PAP)” (grant MAESTRO NCN 2014/14/A/HS3/00283) opracowywano różne kategorie ceramiki: Edyta Marzec oraz Małgorzata Kajzer - ceramika stołowa hellenistyczna i rzymska, Agata Dobosz - amfory transportowe hellenistyczne i rzymskie, Kamila Nocoń - ceramika kuchenna hellenistyczna i rzymska. Zostanie przedstawiony sposób opracowywania materiału i wstępne wnioski ogólne jakie zawarte zostały w podsumowaniu książki obejmującej pierwsze pięć lat badań (2011-2015) pod redakcją autorki referatu kierującej pracami na Agorze.

Dr hab. TEODOZJA I. RZEUSKA, Instytut Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych, Polska Akademia Nauk, Warszawa

Mgr ANNA DRZYMUCHOWSKA, Muzeum Archeologiczne, Kraków

Cypr i nie tylko - ceramika importowana z bazyliki w Marei (Egipt)

Wykopaliska we wczesnochrześcijańskiej bazylice na stanowisku archeologicznym Marea (Egipt) dostarczyły ogromnej ilości ceramiki okresu rzymskiego i bizantyjskiego. Zdecydowaną większość materiału stanowią naczynia wyprodukowane w Dolinie Nilu, ceramika importowana spoza terenów Egiptu stanowi niewielki, ale wyraźnie wyodrębniony zespół. Obiekty importowane między innymi

z Cypru, Fokaji i Afryki Północnej dowodzą aktywnych i długotrwałych relacji handlowych Marei z różnymi rejonami basenu Morza Śródziemnego.

Mgr MONIKA Więch, Instytut Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych, Polska Akademia Nauk, Warszawa

Dr EDYTA MARZEC, Fitch Laboratory, British School at Athens, Ateny

Wstępne badania makroskopowe i petrograficzne ceramiki do gotowania z wykopalisk Polskiej

Misji Archeologicznej Uniwersytetu Warszawskiego w Nea Pafos

Referat prezentuje wstępne wyniki badań mas ceramicznych naczyń do gotowania, odkrytych na stanowisku Uniwersytetu Warszawskiego. Pierwszy etap prac, wykonany przez M. Więch, to analiza makroskopowa (wraz ze zdjęciami makroskopowymi). Drugi etap to badania petrograficzne tzw. szlifów cienkich w świetle spolaryzowanym, autorstwa dr E. Marzec. Zostaną zaprezentowane i porównane wyniki obydwu tych etapów oraz zdjęcia wybranych szlifów. Przedstawione badania sfinansowano z grantu nr 2017/25/N/HS3/02910 NCN PRELUDIUM 13 "Wczesnorzymskie naczynia do gotowania z rezydencjonalnej dzielnicy Nea Pafos - w świetle badań typologicznych, archeometrycznych i funkcjonalnych".